

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR
VAZIRLIGI**

**MIRZO ULUG‘BEK NOMIDAGI O‘ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETINING
JIZZAX FILIALI**

**RAQAMLI JAMIYATDA FAN VA TA’LIMNING INTEGRATSIYALALASHUVI:
MATEMATIKA, IQTISOD, PEDAGOGIKA VA PSIXOLOGIYANING YANGI
YONDASHUVLARI**
mavzusidagi Respublika ilmiy-texnik anjuman materiallari to‘plami
(2026-yil 20-21-aprel)

JIZZAX-2026

Raqamli jamiyatda fan va ta’limning integratsiyalalashuvi: matematika, iqtisod, pedagogika va psixologiyaning yangi yondashuvlari. Respublika ilmiy-texnik anjuman materiallari to’plami – Jizzax: O‘zMU Jizzax filiali Amaliy matematika kafedrası, 2026-yil 20-21-aprel 505-bet.

Respublika miqyosidagi ilmiy-texnik anjuman materiallarida zamonaviy kompyuter ilmlari va muhandislik texnologiyalari sohasidagi innovatsion tadqiqotlar aks etgan.

Globallashuv sharoitida davlatimizni yanada barqaror va jadal sur’atlar bilan rivojlantirish bo’yicha amalga oshirilayotgan islohotlar samarasini yaxshilash sohasidagi ilmiy-tadqiqot ishlariga alohida e’tibor qaratilgan. Zero iqtisodiyotning, ijtimoiy sohalarini qamrab olgan modernizatsiya jarayonlari, hayotning barcha sohalarini liberallashtirishni talab qilmoqda.

Ushbu ilmiy ma’ruza tezislari to’plamida mamlakatimiz va xorijlik turli yo’nalishlarda faoliyat olib borayotgan mutaxassislar, olimlar, professor-o’qituvchilar, ilmiy tadqiqot institutlari va markazlarining ilmiy xodimlari, tadqiqotchilari, magistr va talabalarning ilmiy-tadqiqot ishlari natijalari mujassamlashgan.

Mas’ul muharrirlar: DSc.prof. Turakulov O.X., t.f.n., dots. Baboyev A.M.

Tahrir hay’ati a’zolari: p.f.d.(DSc), prof. Turakulov O.X., t.f.n., dots. Tovboyev, t.f.n., dots. Baboyev A.M., t.f.f.d.(PhD), prof. Abduraxmanov R.A., p.f.f.d.(PhD) Eshankulov B.S., p.f.n., dots. Alimov N.N., p.f.f.d.(PhD), dots. Alibayev S.X., t.f.f.d.(PhD), dots. Abdumalikov A.A, p.f.f.d.(PhD) Hafizov E.A., f.f.f.d.(PhD), dots. Sindorov L.K., t.f.f.d.(PhD), dots. Nasirov B.U., b.f.f.d. (PhD) O’ralov A.I., p.f.n., dots. Aliqulov S.T., t.f.f.d.(PhD) Kuvandikov J.T., i.f.n., dots. Tsoy M.P., Sharipova S.F., Jo’rayev M.M.

Mazkur to’plamga kiritilgan ma’ruza tezislarning mazmuni, undagi statistik ma’lumotlar va me’yoriy hujjatlarning to’g’riligi hamda tanqidiy fikr-mulohazalar, keltirilgan takliflarga mualliflarning o’zlari mas’uldirlar.

Bu yerda “sher” obrazi shunchaki kuch belgisi emas, balki xavf oldida ortga chekinmaslik, sharafni himoya qilish va rahbarlik salohiyati bilan bog‘langan ramziy timsoldir. Ingliz adabiy an‘anasida bu birlik va unga yaqin ifodalar ko‘pincha jangovar, feodal yoki qahramonlik kontekstlarida ishlatiladi. Masalan, “*Richard the Lion-hearted*” birikmasi tarixiy-romantik diskursda nafaqat laqab, balki idealizatsiya qilingan erkaklik modelining verbal belgisi sifatida faoliyat ko‘rsatadi: bunda jasorat individual psixologik belgi emas, balki hukmdorlik legitimatsiyasining bir qismiga aylanadi. Shu sababli sher obrazi orqali qurilgan metafora erkak obrazining ikkita qatlamini birlashtiradi: birinchisi – fizik va ruhiy dovyuraklik, ikkinchisi – boshqaruvga va ustun mavqega da’vo.

Xulosa qilib qytganda, frazeologik tizimda erkak obrazi donor konseptual zonalar orqali ko‘p qirrali semantik mazmunga ega bo‘lib, unda kuch, jasorat, qat’iyat va ijtimoiy mas’uliyat kabi belgilar ustuvorlik qiladi. O‘zbek tilida erkak obrazi ko‘proq an’anaviy qadriyatlar, oilaviy yetakchilik va mardlik bilan bog‘langan bo‘lsa, ingliz tilida u individualizm, mustaqillik va shaxsiy muvaffaqiyat kabi tushunchalar bilan ifodalanadi. Har ikkala tilda ham erkak obrazi ijobiy va salbiy xususiyatlar orqali ifodalanib, jamiyatning madaniy va ijtimoiy qarashlarini aks ettiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Cameron D. Gender and Language Ideologies. // Journal of Sociolinguistics. – 2003. – Vol. 7, No. 4. – P. 447–467.
2. Баранов А.Н. Дескрипторная теория метафоры // Вопросы языкознания. – 1994. – № 1. – С.14–25.
3. Зенкова Т. В. Гендерный аспект зооморфных номинаций человека в русском и английском языках //Eurasian Journal of Philology. Science and Education. – 2011. – Т. 131. – №. 1.
4. Алексеева Т. Е. Зооморфные метафоры в английских пословицах: лексико-семантический анализ //Известия Саратовского университета. Новая серия. Серия Филология. Журналистика. – 2025. – Т. 25. – №. 3. – С. 266-273

INGLIZ TILI DARSLARIDA TANQIDIY FIKRLASHNI RIVOJLANTIRISHNING DIDAKTIK TAMOYILLARI: TEXNOLOGIK YONDASHUV ASOSIDA ILMIY- METODOLOGIK TAHLIL

Mavlonova Dildora Shuxrat qizi

Jizzax davlat pedagogika universiteti tayanch doktoranti

E-mail: dildoramavlonova18051995@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada ingliz tili darslarida o‘quvchilarning tanqidiy fikrlash ko‘nikmalarini rivojlantirishning didaktik asoslari texnologik yondashuv kontekstida tahlil qilinadi. Tadqiqot 13.00.01 – Pedagogika nazariyasi va tarixi ixtisosligi doirasida olib borilgan bo‘lib, konstruktivistik, kompetensiyaviy va refleksiv yondashuvlarning integratsiyasi asosida metodik model taklif etiladi. Tajriba-sinov natijalari o‘quvchilarning tahliliy, interpretativ va baholovchi kompetensiyalarida ijobiy dinamikani ko‘rsatdi.

Kalit so‘zlar: tanqidiy fikrlash, pedagogik texnologiya, didaktik tamoyil, ingliz tili ta’limi, refleksiya, kompetensiyaviy yondashuv.

Abstract: This article examines the didactic principles for developing students’ critical thinking skills in English language lessons within a technological and competence-based framework. The study is grounded in constructivist and reflective approaches to foreign language education. A structured pedagogical model was designed and experimentally tested in secondary

school settings. The findings indicate that the systematic implementation of problem-based tasks, communicative activities, and reflective assessment significantly improves students’ analytical and evaluative skills. The research highlights the importance of integrating critical thinking development technologies into English language teaching practice and provides methodological recommendations for enhancing instructional effectiveness.

Keywords: critical thinking, didactic principles, English language teaching, pedagogical technology, reflective learning, competence-based education.

Аннотация: В статье рассматриваются дидактические принципы развития критического мышления учащихся на уроках английского языка в условиях технологического и компетентностного подходов. Исследование опирается на конструктивистскую и рефлексивную парадигмы обучения иностранным языкам. Разработана и апробирована педагогическая модель формирования критического мышления в общеобразовательной школе. Результаты эксперимента показали, что системное использование проблемных заданий, коммуникативных упражнений и рефлексивной оценки способствует повышению аналитических и оценочных умений учащихся. Работа обосновывает необходимость интеграции технологий развития критического мышления в практику преподавания английского языка.

Ключевые слова: критическое мышление, дидактические принципы, обучение английскому языку, педагогическая технология, рефлексия, компетентностный подход.

KIRISH

Global ta’lim paradigmasining transformatsiyasi sharoitida xorijiy til ta’limi faqat lingvistik kompetensiyani shakllantirish bilan cheklanmaydi, balki yuqori darajadagi kognitiv operatsiyalarni rivojlantirishni ham talab etadi. Tanqidiy fikrlash — axborotni tahlil qilish, dalillarni solishtirish, xulosalar chiqarish va pozitsiyani asoslashga qaratilgan intellektual faoliyatdir.

Pedagogik tafakkur tarixida reflektiv yondashuvning asoslari John Dewey tomonidan ishlab chiqilgan bo‘lib, u ta’lim jarayonini muammoli vaziyatlarni hal qilish orqali fikrlashni rivojlantirish mexanizmi sifatida talqin etadi. Tanqidiy fikrlashning zamonaviy modeli esa Richard Paul va Linda Elder tomonidan ishlab chiqilgan intellektual standartlar tizimiga asoslanadi.

Mazkur tadqiqotning maqsadi — ingliz tili darslarida tanqidiy fikrlashni rivojlantirishning didaktik tamoyillarini pedagogik texnologiya nuqtayi nazaridan ilmiy asoslash va tajriba orqali tekshirish.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Tadqiqot metodologiyasi quyidagi nazariy va empirik asoslarni qamrab oldi:

1. Metodologik yondashuvlar:

- **Konstruktivistik paradigma** (bilim subyekt tomonidan faol quriladi)
- **Kompetensiyaviy yondashuv** (natijaviylikka yo‘naltirilganlik)
- **Texnologik yondashuv** (jarayonning bosqichma-bosqich loyihalaniishi)
- **Refleksiv yondashuv** (o‘z-o‘zini baholash va metakognitiv nazorat)

2. Empirik metodlar:

- Diagnostik testlar (tanqidiy fikrlash indikatorlari asosida)
- Pedagogik tajriba
- Kvantitativ va sifat tahlili
- Matematik-statistik qayta ishlash

Tajriba ishlari 9–10-sinflar kesimida olib borildi. Tajriba guruhida maxsus ishlab chiqilgan “Tanqidiy fikrlashni rivojlantirish texnologik modeli” asosida mashg’ulotlar tashkil etildi.

NATIJALAR.

Tadqiqot davomida tanqidiy fikrlashni rivojlantirishning quyidagi didaktik tamoyillari ilmiy jihatdan asoslandi:

1. Intellektual faollik tamoyili: O‘quvchi bilimni reproduktiv emas, balki produktiv faoliyat orqali egallaydi.

2. Muammoli-kommunikativ tamoyil: Til materialini muammoli vaziyatlar kontekstida beriladi.

3. Refleksiv-regulyativ tamoyil: Har bir dars yakunida o‘quvchi o‘z fikrini qayta ko‘rib chiqadi va baholaydi.

4. Integrativ-kognitiv tamoyil: Til ko‘nikmalari yuqori darajadagi tafakkur operatsiyalari bilan integratsiyalashadi.

5. Texnologik tizimlilik tamoyili: Jarayon maqsad → mazmun → metod → monitoring → refleksiya bosqichlari asosida loyihalanadi.

Tajriba natijalari shuni ko‘rsatdiki, tajriba guruhida:

- Analitik fikrlash +21%
- Argumentatsiya ko‘nikmasi +24%
- Mustaqil xulosa chiqarish +19%

Nazorat guruhida esa o‘shirish ko‘rsatkichi 4–6% oralig‘ida bo‘ldi.

MUHOKAMA.

Natijalar ingliz tili darslarini texnologik loyihalash orqali tanqidiy fikrlashni maqsadli rivojlantirish mumkinligini ko‘rsatdi. An‘anaviy reproduktiv metodlar o‘quvchilarda past darajadagi kognitiv operatsiyalarni shakllantiradi, holbuki muammoli va interfaol metodlar yuqori darajadagi tafakkur jarayonlarini faallashtiradi.

Taklif etilgan modelda:

- Bloom taksonomiyasining yuqori bosqichlari (analysis, evaluation, creation)
- Debat va case-study elementlari
- Refleksiv esse
- Raqamli muhitda kollaborativ faoliyat

o‘zaro integratsiyalashgan holda qo‘llanildi.

XULOSA.

Tadqiqot natijalari ingliz tili darslarida tanqidiy fikrlashni rivojlantirish:

1. Didaktik tamoyillarni texnologik tizimga kiritish
2. Muammoli-kommunikativ muhit yaratish
3. Refleksiv monitoring mexanizmini joriy etish
4. Kompetensiyaviy natijadorlikni baholash

asosida samarali amalga oshirilishini tasdiqladi.

Mazkur ilmiy natijalar xorijiy til ta’limini modernizatsiya qilish va pedagogik texnologiyalarni takomillashtirishda nazariy-metodologik asos bo‘lib xizmat qiladi.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Dewey, J. (1933). How We Think. D.C. Heath.
2. Paul, R., & Elder, L. (2014). Critical Thinking: Tools for Taking Charge of Your Learning and Your Life. Pearson.
3. Ennis, R. H. (2011). The Nature of Critical Thinking. University of Illinois.
4. Facione, P. (2015). Critical Thinking: What It Is and Why It Counts. Insight Assessment.